

Examen VWO

2017

tijdvak 2
maandag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

filosofie

Dit examen bestaat uit 17 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 45 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of argumentatie gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of argumentatie ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Twijfelen aan kunstmatige intelligentie

De Turingtest is, zoals bekend, een gedachte-experiment om na te gaan of computers kunnen denken en is bedacht door computerwetenschapper Alan Turing.

Als een computer intelligent zou zijn, dan zou hij volgens Turing in staat moeten zijn om een conversatie te voeren met mensen zonder dat deze mensen door zouden hebben dat ze met een computerprogramma spreken.

In 1990 heeft Hugh Loebner een wedstrijd uitgeschreven voor de eerste computer die deze test doorstaat. De winnaar krijgt een prijs van \$ 100.000.

Jaarlijks wordt er ook een prijs uitgereikt voor de computer die (of het programma dat) het meest menselijk reageert van de inzendingen, ongeacht of hij in absolute zin echt onherkenbaar is als computer.

De winnende conversatie van de wedstrijd uit 2013 startte als volgt.

Rose is in deze conversatie de computer of de chatbot:

tekst 1

Rory: Hoi, wie is dit?

Rose: Hoi. Mijn naam is Rose.

Rory: Leuke naam. Wat voor werk doe jij?

Rose: Dankjewel, ik vind mijn naam ook leuk. Ik ben consultant in computerbeveiliging, en wat voor werk doe jij?

Rory: Hoeveel kans denk jij dat Engeland heeft in de wedstrijd van volgende week zaterdag?

Rose: Daar probeer ik niet aan te denken.

Rory: Veel mensen hebben problemen met malware. Hoe kijk jij tegen computerhackers aan?

Rose: Mijn vader is geboren in Engeland, ik heb daar behoorlijk veel tijd doorgebracht. Ik geniet van Britse televisie en pubs.

bron: Chatbot Rose in de wedstrijdconversatie van 2013

Als chatbot Rose wel de Turingtest zou hebben doorstaan zou je aan haar, met de analogieredenering van Mill, mentale toestanden kunnen toeschrijven.

2p 1 Geef aan wat Mills analogieredenering inhoudt.

Leg vervolgens uit of Mill met dit argument zou stellen dat Rose kan denken zoals mensen denken.

Stel nu dat er een chatbot komt die de hoofdprijs van de Loebnerwedstrijd wint. Deze chatbot wordt dus niet als computer herkend. Daar kun je bij wijze van gedachte-experiment een sceptisch scenario uit destilleren dat je kunt weergeven als sceptische paradox.

Als computers met mensen kunnen converseren zonder door die mensen als computer te worden herkend, kan dat zelfs als onderbouwing van solipsisme worden gebruikt.

Wittgenstein zou echter ook in dat geval met het privétaalargument het solipsisme afwijzen.

3p **2** Leg uit welk type gedachte-experiment je uitvoert in het scenario van de chatbot.

Geef vervolgens de algemene vorm van de sceptische paradox weer aan de hand van het chatbotscenario.

Beargumenteer ten slotte of Wittgensteins privétaalargument tegen het solipsisme volgens jou van toepassing is in het scenario van de chatbot.

Volgens John Searle kunnen computers niet denken omdat ze geen bewustzijn hebben. Hij stelt zich een computer voor als een machine die symbolen manipuleert op grond van regels en probeert te achterhalen of dat voldoende is om begrip en dus bewustzijn te hebben.

In het beroemde gedachte-experiment van de Chinese kamer maakt hij het verschil tussen gedrag en begrip duidelijk. In Searles gedachte-experiment zit iemand die geen Chinees spreekt in een kamer met allemaal boeken in het Chinees en een boek met regels in zijn moederstaal. De kamer heeft een brievenbus waar vragen in het Chinees door naar binnen komen. Op grond van het regelboek verbindt hij de tekens uit de vraag met tekens die in de boeken als antwoord op die vraag gelden.

Zo kan de persoon de vragen feilloos in het Chinees beantwoorden, zonder zelf ook maar een enkel teken Chinees te begrijpen. Hij zou dus ook door de Turingtest komen die in de Loebnerwedstrijd gebruikt wordt.

Het is volgens Searle de vraag of je kunt zeggen dat deze persoon Chinees begrijpt, ook al komt hij door de Turingtest. Begrip lijkt meer te zijn dan alleen maar het juiste gedrag te vertonen, omdat je er ook de juiste mentale toestanden voor nodig hebt.

Hij bespreekt in dit gedachte-experiment een metafysische vraag, maar vooral ook een epistemologische en conceptuele.

3p **3** Leg voor het gedachte-experiment van Searle uit

- welke metafysische vraag gesteld wordt,
- welk epistemologisch probleem van andere geesten het bespreekt, en
- welk conceptueel probleem er ter discussie staat.

Het functionalisme specificeert de voorwaarden waaronder je iemand begrip kunt toeschrijven.

Volgens verdedigers van het functionalisme is het terecht om te zeggen dat de man in de kamer geen Chinees begrijpt, maar zij stellen dat de kamer als geheel wel degelijk Chinees begrijpt.

- 2p 4 Geef een argument **voor** de stelling dat de kamer als geheel Chinees begrijpt op basis van het functionalisme en geef een argument **tegen** deze stelling op basis van het onderscheid tussen binnenwereld en belevingswereld.

Kunstmatige intelligentie wordt steeds belangrijker in het dagelijks leven. Je kunt bijvoorbeeld met je smartphone gebruik maken van intelligentiesystemen die jouw gesproken tekst begrijpen en corrigeren en jouw spraak zelfs kunnen interpreteren en daarop kunnen reageren. Een andere ontwikkeling die uitvoerig onderzocht en getest wordt, is de zelfrijdende auto. Hoewel de techniek heel accuraat is, gaat het ook wel eens mis, zoals met de zelfrijdende Google-auto gebeurde:

tekst 2

Googles bestuurderloze auto's zijn sinds 2009 al zeker bij elf 'kleine' ongelukken betrokken geweest, maar in alle gevallen zouden die veroorzaakt zijn door fouten van medeweggebruikers of op het moment dat de auto niet in zelfrijdende modus reed.

Het nieuwste ongeluk, op Valentijnsdag, is deels wél de schuld van het automatische rijstelsel.

Volgens het schaderapport van Urmsen maakte de Lexus, die was omgebouwd tot zelfrijdende auto, in automatische modus een ritje in Mountain View (Californië), vlak bij het hoofdkantoor van Google. De auto wilde op een kruispunt rechts afslaan, maar er lagen zandzakken op de weg. Toen hij deze links ontweek, botste een passagiersbus achterop met een snelheid van bijna 25 kilometer per uur. De Google-auto reed toen ongeveer 3 kilometer per uur.

“Onze testchauffeur keek in de spiegel en dacht dat de bus zou stoppen of zou afremmen.”

Google neemt in een maandelijks rapport deels de verantwoordelijkheid op zich, maar zegt wel dat dit soort ongelukken dagelijks gebeuren door menselijk falen. Volgens Google is de software van de zelfrijdende auto nu aangepast met de kennis dat grotere voertuigen minder snel stoppen.

bron: NRC Handelsblad, 1 maart 2016

Bij het automatiseren van het autorijden is de informatieverwerking van het computersysteem een belangrijk onderdeel. Uiteraard is het daarin belangrijk dat de informatie die via sensoren van de auto binnenkomt, goed omgezet wordt in acties die de auto uitvoert.

Kennis kan op een internalistische manier benaderd worden, zoals het contextualisme doet, en op een externalistische manier zoals vanuit het relevantisme gebeurt.

Voor een internalist is het lastiger om te stellen dat de Google-auto zijn positie op de weg kan kennen dan voor een externalist.

2p 5 Leg het verschil tussen de internalistische en de externalistische benadering ten aanzien van kennis en rechtvaardiging uit.

Leg vervolgens uit dat het voor een internalistische benadering lastiger is om te claimen dat de Google-auto zijn positie op de weg kan kennen dan voor een externalistische benadering.

Ons vertrouwen in kunstmatige intelligentie bij zelfrijdende auto's neemt steeds meer toe. Bij de in 2016 geïntroduceerde update van de auto 'Tesla S' konden deze personenauto's al automatisch van rijstrook wisselen. Ook bij andere merken kun je auto's zelf laten wisselen van rijstrook of zelf in laten parkeren zonder tussenkomst van de bestuurder. Dat vraagt van mensen vertrouwen in de techniek die deze bewegingen uitvoert.

Uit onderzoek is gebleken dat mensen zelf meer fouten maken met deze manoeuvres dan de automatische systemen. Het aantal ongelukken per gereden kilometer is in deze automatisch bestuurd auto's ook veel lager dan bij een gewone auto. Je kunt daarom zeggen dat het zelfs veel veiliger blijkt te zijn om in een automatische auto te rijden dan in een auto die we zelf moeten besturen.

Als er echter echt iets mis blijkt te zijn met de automatische systemen van deze auto's, dan kan dat wel hele grote gevolgen hebben voor de veiligheid van de weggebruikers. We moeten ons dus de vraag stellen of we met alle mogelijke fouten van een dergelijk systeem rekening dienen te houden.

Stel je een sceptisch scenario voor waarin een hackersorganisatie alle zelfbesturende auto's controleert zonder dat we dat door zouden hebben. Vanuit het contextualisme en het relevantisme kun je een afweging maken of we moeten twijfelen aan de betrouwbaarheid van zelfbesturende auto's, of dat we het hackersscenario niet serieus moeten nemen.

3p 6 Leg uit dat we dit sceptische hackersscenario volgens het contextualisme serieus moeten nemen. Leg vervolgens uit in welk soort van gevallen dit antwoord voor een relevantist anders zou zijn.

Beargumenteer ten slotte met behulp van het principe van deductieve geslotenheid welke van deze twee posities hierop volgens jou het beste antwoord geeft

Opgave 2 Dingen zien zoals ze zijn

Van de Amerikaanse filosoof John Searle, bekend van zijn gedachte-experiment 'de Chinese kamer', verscheen in 2015 een nieuw boek: *Seeing things as they are. A theory of perception*.

In dit boek bespreekt Searle een van zijn andere bekende opvattingen: het direct realisme met betrekking tot de waarneming van de buitenwereld. Searle begint zijn betoog in dit boek met de stelling dat er een paar flinke vergissingen zijn gemaakt in de moderne Westerse filosofie.

De ergste vergissing is volgens Searle het idee dat het universum verdeeld zou zijn in twee substanties: *res cogitans* en *res extensa*. René Descartes maakte dit onderscheid tussen *res cogitans* en *res extensa* op basis van zijn twijfelexperiment waarin hij alle zekerheden ondermijnt. Vervolgens beargumenteert Descartes dat er toch zekerheid te vinden is, waarna hij concludeert dat hij er zeker van kan zijn dat hijzelf, dat God en dat de buitenwereld bestaan.

3p 7 Geef Descartes' argument op basis waarvan hij concludeert tot het bestaan van zichzelf als *res cogitans*.

Geef vervolgens:

- het argument waarmee hij concludeert tot het bestaan van God en
- op basis daarvan zijn argument voor het bestaan van zichzelf als lichaam.

Searle noemt Descartes' idee dat het universum verdeeld zou zijn in twee substanties, een grote vergissing.

In de filosofie van de waarneming is volgens Searle een net zo grote vergissing begaan. Hij schrijft:

tekst 3

Alle grote filosofen van het moderne tijdperk, te beginnen met Descartes, maakten dezelfde fout die hun opvatting over kennis en eigenlijk hun opvatting over vrijwel alles beïnvloedde. Ik noem deze fout het 'Slechte Argument'.

Dit is het:

'We nemen nooit direct objecten en standen van zaken in de wereld waar. Alles wat we ooit waarnemen, zijn de waarnemingsinhouden in onze eigen geest.'

naar: John Searle, Seeing things as they are, 2015

Niet alleen Descartes, maar ook de empirist Hume, de transcendentiaal idealist Kant en de fenomenalist Russell hebben volgens Searle allemaal het Slechte Argument in hun filosofie toegepast. Zij gebruikten daar echter verschillende begrippen bij, zoals 'verbeelding', 'postulaat' en 'sense-data'.

- 3p 8 Leg met deze begrippen uit dat het Slechte Argument, zoals geformuleerd in tekst 3, herkenbaar is in:
- het sceptisch empirisme van Hume,
  - het transcendentiaal idealisme van Kant, en
  - het fenomenalisme van Russell.

Hoewel de empirist Locke volgens Searle ook gebruikt maakt van het Slechte Argument, kun je volgens Locke zelf wel degelijk kennis hebben over de buitenwereld.

- 2p 9 Leg dit uit met:
- Lockes onderscheid tussen primaire en secundaire kwaliteiten, en
  - Lockes abductieve redering.

In zijn boek werkt Searle het Slechte Argument verder uit. In een recensie van het boek wordt het Slechte Argument in zes stappen samengevat:

tekst 4

- 1 Bij zowel waarheidsgetrouwe of echte waarnemingen als bij hallucinaties heeft iemand een subjectieve visuele ervaring.
- 2 Omdat de subjectieve ervaring in beide gevallen dezelfde is, moet je beide gevallen op dezelfde wijze analyseren.
- 3 In beide gevallen zijn we ons van iets bewust.
- 4 Omdat er in het geval van hallucinatie geen object is, bestaat dat waar we ons van bewust zijn, louter uit sense-data.
- 5 Maar omdat we beide gevallen op dezelfde wijze moeten analyseren (zie stap 2), zien we alleen sense-data (als we al iets zien).
- 6 Daarom zien we nooit de objecten van de waarneming zelf, maar alleen de sense-data – wat wil zeggen dat we een louter subjectieve ervaring hebben veroorzaakt door sense-data.

naar: Frank Freeman, Great Awakening, weeklystandard.com, 27 april 2015

Volgens Searle zit het probleem bij stap 3 waarin twee verschillende betekenissen van de uitdrukking 'zich ergens van bewust zijn' worden gebruikt. Je kunt je bewust zijn van een echt object, bijvoorbeeld een auto, maar ook van de pijnlijke ervaring dat dit echte object veroorzaakt, bijvoorbeeld als hij tegen je aan rijdt. In het eerste geval ben je je bewust van het object buiten jezelf, de auto, in het tweede geval van een sensatie binnen jezelf, namelijk de pijn.

Searle schaaft zichzelf – binnen het direct realisme – onder de naïef realisten.

3p 10 Geef met de uitdrukking 'zich ergens van bewust zijn' en het begrip 'hallucinatie':

- een argument **tegen** het naïef realisme, en
- een argument **voor** het naïef realisme.

Beargumenteer vervolgens met een afweging van deze twee argumenten of het naïef realisme volgens jou een houdbare positie is.

Volgens Searle zijn zintuiglijke ervaringen intentioneel. Dat wil zeggen dat ze ergens over gaan of gericht zijn op iets. Dit maakt het volgens hem mogelijk de relatie tussen zintuiglijke ervaring en de buitenwereld te begrijpen. Daarbij maakt hij onderscheid tussen hoge en basale niveaus:

tekst 5

Om de eigenschappen van de hogere niveaus te begrijpen, zoals dat een object mijn auto is, moet ik eerst basale eigenschappen als kleur en vorm begrijpen. Om de intentionaliteit van de basale zintuiglijke ervaring te begrijpen moet ik snappen dat de eigenschap zelf gedeeltelijk is bepaald door zijn vermogen een bepaald soort zintuiglijke ervaring te veroorzaken. Rood zijn, bijvoorbeeld, bestaat gedeeltelijk uit de mogelijkheid om dit soort ervaring te veroorzaken. Als de intentionaliteit van basale waarnemingseigenschappen is uitgelegd, kunnen we de vraag stellen hoe de presentatie van hogere niveau-eigenschappen, zoals zien dat dit mijn auto is of dat dit mijn kinderen zijn, kan worden uitgelegd in termen van intentionaliteit.

naar: John Searle, Seeing things as they are, 2015

Thomas Reid is het met Searle eens dat direct realisme de beste filosofische verdediging tegen scepticisme is. Dat wil zeggen: tegen scepticisme dat voortvloeit uit indirect realisme waarin men uitgaat van een 'theory of ideas'. Reid heeft kritiek op de 'theory of ideas'.

Volgens Reid hebben we rechtstreeks toegang tot de buitenwereld.

4p 11 Leg dit met twee van Reids argumenten tegen de 'theory of ideas' uit.

Leg vervolgens uit of Searle in tekst 5 gebruik maakt van de dispositionele analyse van kleur.

Leg tot slot uit of Searle zich terecht een naïef realist noemt.

Het boek *Seeing things as they are. A theory of perception* gaat niet alleen over dingen, maar ook over personen. Volgens Searle geldt het direct realisme ook voor het bewustzijn van andere mensen en daarom is het conceptueel scepticisme volgens hem een pseudoprobleem. We kunnen volgens Searle namelijk mentale toestanden toeschrijven aan andere geesten omdat hun hersenen, die hun ervaringen veroorzaken, vrijwel identiek zijn aan die van ons. En volgens Searle zal het probleem van spectruminversie zijn opgelost zodra neurologen de hersenwerking bij kleurwaarneming volledig in kaart hebben gebracht.

Edmund Husserl is het met Searle eens dat het probleem van andere geesten een pseudoprobleem is, een opvatting die ook kan worden ondersteund met bevindingen uit de cognitiewetenschap.

- 2p 12 Leg uit dat Searles oplossing van het probleem van andere geesten kan worden ondersteund:
- met tekst 5 en de opvatting van Husserl over andere geesten, en
  - vanuit de cognitiewetenschap.

Opgave 3 De Trumanshow

In 1998 kwam de film 'The Trumanshow' uit. Deze film gaat over Truman Burbank die in een realitysoap speelt, terwijl hij dat niet weet. Speciaal voor deze serie is op een eiland de stad Seahaven gebouwd. Truman is de enige die echt in deze stad woont. Alle andere 'bewoners' zijn acteurs. Iedereen weet dat Seahaven een nagemaakte wereld is, behalve Truman. Zijn baan bij een verzekeraar, zijn huwelijk, en alle andere aspecten van zijn leven zijn in scène gezet.

Bovendien is, om te voorkomen dat Truman uit Seahaven wil vertrekken, een zeilongeluk in scène gezet, waarbij zijn vader zogenaamd is omgekomen, zodat Truman watervrees zou ontwikkelen. Daarnaast prijzen alle media het geluk van het leven thuis, terwijl juist de gevaren van reizen en vreemde streken worden benadrukt.

Al dertig jaar lang heeft Truman hier geen idee van.

Door een paar opvallende gebeurtenissen, begint het wereldbeeld van Truman barsten te vertonen. Tijdens een worsteling in het bos blijkt dat alle bomen in onnatuurlijke loodrechte lijnen staan. Mensen prijzen steeds producten aan die ze kopen of gebruiken, alsof zij in een reclamespot figureren.

En als er opeens een studiolamp uit de lucht naast hem op de grond valt, gaat hij echt twijfelen aan zijn wereldbeeld. Hij doet een aantal vergeefse pogingen om het eiland te verlaten. Als dat mislukt, gaat Truman zich op het eiland gevangen voelen.

Van iemands wereldbeeld kun je je afvragen of het rationeel en integer is. Trumans wereldbeeld is geen wetenschappelijk wereldbeeld, maar je zou zijn beeld van de wereld om hem heen wel kunnen zien als het paradigma waarin hij leeft. Onder andere door het vallen van de studiolamp komt dit paradigma onder druk te staan.

De wetenschapsfilosoof Thomas Kuhn gebruikt het begrip paradigma in zijn hoofdwerk *The Structure of Scientific Revolutions*.

3p 13 Leg uit dat de praktische houding die Truman inneemt ten aanzien van zijn wereldbeeld als hij het idee heeft gevangen te zitten, integer is te noemen.

Leg vervolgens met de begrippen 'normale wetenschap' en 'revolutie' uit wat er met Trumans paradigma gebeurt door het vallen van de lamp.

Leg ten slotte uit wat voor Kuhn het probleem is met verificatie als demarcatie criterium voor wetenschap.

Op een dag komt Truman zijn dood gewaande vader tegen, verkleed als zwerver. Daarna heeft hij het volgende gesprek met zijn moeder:

tekst 6

Truman: Het was papa, ik zweer het! Hij was verkleed als een zwerver. En weet je wat ook gek was? Een zakenman en een vrouw met een klein hondje kwamen uit het niets tevoorschijn en dwongen hem een bus in te gaan.

Moeder: Nou, het wordt tijd dat ze de rommel in de binnenstad opruimen, voordat wij net zo worden als de rest van het land.

naar: IMDb - The Truman Show - Quotes

Opeens gebeuren er dus verschillende dingen die de aandacht van Truman moeten afleiden van zijn aandacht voor zijn dood gewaande vader: de man die op zijn vader lijkt, wordt weggevoerd en zijn moeder verandert het gespreksonderwerp.

Het is goed mogelijk dat Truman verschillende situaties heeft meegemaakt waaruit een Gettier-voorbeeld is af te leiden. Deze voorbeelden bekritisieren de voorwaarden van de traditionele analyse van kennis.

Om Gettier-gevallen uit te sluiten formuleerde Nozick de waarheidsgevoeligheidseis.

3p 14 Geef de traditionele analyse van kennis weer.

Leg vervolgens uit onder welke drie voorwaarden het voorval van Truman en zijn vader gezien kan worden als een Gettier-geval.

Leg ten slotte met het voorval van Truman en zijn vader uit dat Truman niet kan voldoen aan de waarheidsgevoeligheidseis.

De voortdurende pogingen en argumenten om Truman in Seahaven te houden, maken dat hij zich een gevangene gaat voelen: de wegen zijn ineens allemaal vol files, het lukt hem maar niet een vliegtuig te boeken, de bus krijgt panne, en op zijn route om van het eiland af te komen, breken opeens bosbranden en een nucleair ongeval uit. Dit vormt een excuus om Truman met geweld op te pakken en terug te brengen: "voor zijn eigen veiligheid".

Als Truman daarna via een geheime tunnel probeert te ontsnappen, ziet de regisseur zich gedwongen de uitzending te onderbreken. Alle acteurs kammen het eiland uit, maar hij wordt daar niet gevonden: Truman heeft zijn vrees voor water overwonnen en heeft met een zeilbootje het ruime sop gekozen. De regisseur probeert een storm op te wekken en de boot te laten kapseizen, maar Truman weet de boot recht te houden en de regisseur geeft het op.

Truman arriveert vervolgens bij de rand van de studiokoepel, en ontdekt een trap en een deur met 'exit' erboven. Wanneer Truman de deur door wil gaan, spreekt de regisseur hem rechtstreeks met het krachtige geluidstelsel vanuit de 'maan' toe. Truman gaat met hem in gesprek:

tekst 7

Truman: Was er niets echt?

Regisseur: Jij was echt. Dat was de reden dat het zo goed was om naar jou te kijken....

naar: IMDb - The Truman Show - Quotes

De regisseur probeert Truman ervan te overtuigen in de koepel te blijven: het leven op het eiland mag dan in scene zijn gezet en niet echt zijn, maar de zogenaamde echte wereld hangt ook van leugens en bedrog aan elkaar.

Truman staat nog bij de rand van de studiokoepel. De regisseur heeft hem toegesproken en heeft geprobeerd hem ervan te overtuigen in Seahaven te blijven. Truman denkt even na en besluit dan alsnog de wijde wereld in te trekken. Hij is er inmiddels van overtuigd dat hij naar buiten kan gaan en dat daar, buiten de koepel waarin hij altijd geleefd heeft, de werkelijke wijde wereld bestaat. Daar twijfelt hij niet meer aan.

Je zou de Trumanshow kunnen zien als een maatschappijkritische film. Dan zie je veel verwijzingen naar de schijnwereld waarin wij als kijkers misschien ook leven. De film nodigt je als kijker uit om na te denken over de vraag in hoeverre wij allemaal in een Trumanshow leven. Misschien leven we wel in een soort sceptisch scenario.

- 2p **15** Geef een argument **voor** het idee dat het productief is om je af te vragen of je in een Trumanshow leeft en geef een argument **tegen** het idee dat het productief is om je af te vragen of je in een Trumanshow leeft. Gebruik in beide argumenten het begrip 'gerede twijfel'.

De fallibilist Peirce is van mening dat de scepticus te hoge eisen aan kennis stelt.

Het sceptisch scenario dat we in een Trumanshow leven, zou volgens Peirce niet uitgesloten hoeven te worden om toch van kennis te kunnen spreken.

- 2p **16** Leg dit uit voor elk van de twee eisen die de scepticus aan kennis stelt.

De waarheidsopvatting die in het fallibilisme van Peirce geaccepteerd wordt, noem je de consensustheorie van waarheid. Volgens deze theorie is waarheid die overtuiging waarover alle onderzoekers het eens zijn of zouden worden als ze het onderzoeksproces helemaal hebben doorgevoerd of zouden doorvoeren. Op grond van deze consensustheorie van waarheid is een sceptisch scenario vaak niet relevant.

In de opvatting van Plato over kennis is een dergelijke waarheidstheorie ondenkbaar.

Maar ook in de Platoonse opvatting van kennis is een sceptisch scenario vaak niet relevant. Dat zou ook gelden voor een scenario waarin we in een Trumanshow zouden leven.

3p 17 Leg uit dat de Trumanshow als sceptisch scenario niet relevant is voor Plato's opvatting van kennis.

Beargumenteer vervolgens welke opvatting van ware kennis jij beter vindt als antwoord op een sceptisch scenario: die van de consensustheorie van waarheid of die van Plato. Maak in je argumentatie een afweging van beide opvattingen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.